

BIOLÓGIA OLIMPIA – 50. évfolyam – 2015/2016-os iskolai év

Járásforduló – D kategória

az általános iskolák 6. - 7. évfolyama és a nyolcosztályos gimnáziumok

1.- 2. évfolyama számára

Gyakorlati – elméleti rész

Feladatok

1. Oldd meg a gyakorlati feladatot.

Cél: **A tűlevelű fák tűleveleinek és tobozainak megfigyelése.**

Biológiai anyag: tűlevelű fák ágainak mintái (megjelölve mint 1 - 4 minta) és a tűlevelű fák tobozainak mintái (megjelölve mint A – D minta)

Segédeszközök: nagyító, alátét, bonctű, íróeszközök

1 Feladat:

- Szabad szemmel figyeld meg a tűlevelű fák ágainak mintáit. Figyeld meg a tűlevelek elhelyezkedését az ágon, a tűlevelek alakját, szilárdságát és végződését.
- Határozd meg az ágminták alapján a tűlevelű fa megnevezését. Töltsd be a táblázatba a tűlevelű fa megnevezéséhez a megfelelő ág mintájának a számát **(1 – 4)**.
- Figyeld meg szabad szemmel a tobozok mintáit. Figyeld meg a tobozok alakját, nagyságát és színét.
- A tűlevelű fák megnevezéséhez töltsd be a táblázatba a tobozminták jelét **(A – D)**, mely fához, mely toboz tartozik.
- Figyeld meg a tűlevelek elhelyezkedését a mintaágakon. Minden tűlevelű fa megnevezéséhez a táblázatba írd be a tűlevelek elhelyezkedésének módját. Ehhez használd az alábbi lehetőségeket.

örvös ~ körkörös ~ kötegekben nagyobb számban ~ két sorban ~ kettesével a kötegekben ~ egyesével a kötegekben ~ levélrózsában

Táblázat

A fa megnevezése	1 – 4 minta	A – D minta	A tűlevelek elhelyezkedése
erdeifenyő			
lucfenyő			
vörösfenyő			
boróka			

2 Feladat:

- Figylemesen nézd meg a B mintajelzésű tobozt. Vedd észre az alakját, negységát és színét.
- Rajzold le a tobozt.
- A tobozból bonctű segítségével óvatosan szedd ki a magokat és figyeld meg őket nagytű alatt.
- Rajzolj le egy magot.

Rajz:

B minta

mag

Befejezés

Értékelj a megállapításaidat a megfigyelés alapján.

- Írd le, miért nevezzük a tőlevelű fákat nyitvatermőknek.

.....

- Karikázd be a tőlevelek jellemző bélyegeit (végződés, szilárdság, alak) valamennyi megfigyelt tőlevelű fánál.

	végződés	szilárdság	alak
erdeifenyő	éles ~ tompa ~ hegyes	rugalmas ~ szilárd	tőlevélszerű ~ szögletes ~ lapos
lucfenyő	éles ~ tompa ~ hegyes	rugalmas ~ szilárd	tőlevélszerű ~ szögletes ~ lapos
vörösfenyő	éles ~ tompa ~ hegyes	rugalmas ~ szilárd	tőlevélszerű ~ szögletes ~ lapos
boróka	éles ~ tompa ~ hegyes	rugalmas ~ szilárd	tőlevélszerű ~ szögletes ~ lapos

- Karikázd be minden megfigyelt fa esetében a toboz/tobozbogyó alakját.

erdeifenyő: hosszúkás ~ tojásdad ~ gömbölyded ~ hengeres ~ kúp alakú

lucfenyő: hosszúkás ~ tojásdad ~ gömbölyded ~ hengeres ~ kúp alakú

vörösfenyő: hosszúkás ~ tojásdad ~ gömbölyded ~ hengeres ~ kúp alakú

boróka: hosszúkás ~ tojásdad ~ gömbölyded ~ hengeres ~ kúp alakú

4) Hogyan alkalmazkodnak a tűlevelű fák magjai (pl. a B minta esetében) a **szél által történő terjedéshez**?

Húzd alá a megadott lehetőségek közül azt, amely segíti a magok terjedését a szél által.

*egy mag ~ horogszerű képződmény ~ szárnyas képződmény ~ pillás képződmény ~
száraz terméshús ~ egy magkezdemény*

5) A minták közül mely tűlevelű fának voltak **lágymag** tűlevelei? **Írd le** a nemzetségének a megnevezését.

.....

A gyakorlati feladat megoldása után folytasd az elméleti feladatok megoldásával.

2. Az erdők tele vannak számos növényfajjal, melyek közé **nem virágzó** növények is tartoznak, mint pl. *erdei pajzsika, ligetmoha, erdei zsurló, szőrmoha, tőzegmoha*.

a) **Oszd szét** a megadott nem virágzó növények megnevezéseit a keretekbe aszerint, hogy melyik csoportba tartoznak.

páfrányok

mohák

zsurlók

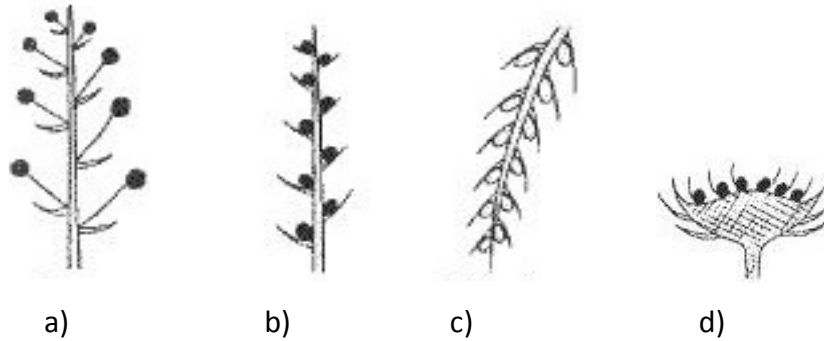
b) Hogyan szaporodnak a nem virágzó növények megadott fajai? .....

3. Keresd meg az egymáshoz tartozó párokat. **Rendeld hozzá** a számokhoz, amelyek a rovarok fajait jelölik a megfelelő **betűjelet**, amely az élőkönyezetüket jellemzi.

1. óriás fenyőfűrkész	a) vízi ökoszisztéma
2. ezüstös őszrovar	b) emberi települések
3. földi poszméh	c) erdei ökoszisztéma
4. vízmérő poloska	d) mezei ökoszisztéma

1.	2.	3.	4.
-----------	-----------	-----------	-----------

4. Az ábrák virágzatok sémáit mutatják. **Írd le** valamennyi séma alá a virágzat **megnevezését**, valamint egy **példát** az adott virágzattal rendelkező növényre. Használd a lenti lehetőségeket.

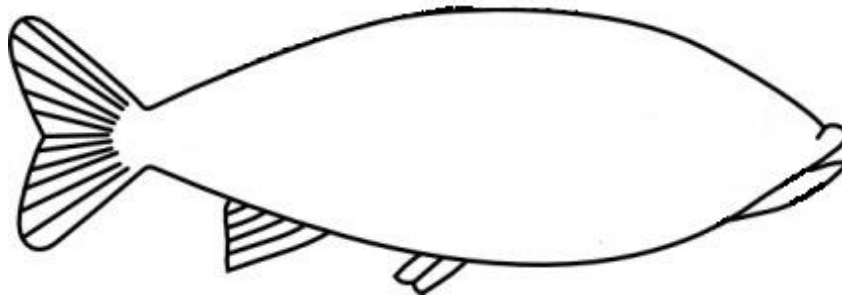
A virágzat megnevezése: a) ..... b) ..... c) ..... d) .....

A növény nemzetségének a neve: .....

Virágzatok: fűrt ~ ernyő ~ kalász ~ fészek ~ sátor ~ bárka ~ fejecske

Növények: gyermekláncfű ~ lóhere ~ repce ~ nyír ~ kapor ~ utifű ~ kankalin

5. **Rajzold be** a hal nem befejezett ábrájába a **hiányzó** testrészeket, melyek az ábra alatt vannak feltüntetve.

oldalvonal, hátúszó, tapintószervek,
mellúszó, látószerv, kopoltyúívek

6. A mezőkön és réteken számos állatfaj él. Némely ilyen **gerinces** állat megnevezése **szlovák nyelven** rejtve van a lenti betűhalmazokban. **Sorrendben magyarul ezek így hangoznak: mezei pocok, pacsirta, fácán, varangy, gyík, házinyúl.** Fejtsd meg és írd le a helyes megnevezéseket. A megfejtett megnevezéseket **vonallal rendeld hozzá** a megfelelő állatcsoporthoz, amelyhez tartozik.

a) BRAHOŠ	.....	
b) RÁŠOKVNOK	.....	madarak
c) ŽATBAN	.....	emlősök
d) CHOPURA	.....	hüllők
e) RECIŠAJTA	.....	kétéltűek
f) RIKLÁK	.....	

7. Figyelmesen **olvasd el** a sejtekről szóló információkat. **Írd be** a mondatok utáni keretekbe az **S** betűt ha az állítás helyes, vagy az **N** betűt ha helytelen.

- a) Az állati sejt egyik része a vakuólum, mely sejtnedvet tartalmaz.
- b) A fotoszintézis nem megy végbe a kloroplasztiszokban.
- c) A növényi sejt a légzésnél szén-dioxidot választ ki.
- d) Az állati sejtnek nincs sejtfala.
- e) A mitokondriumok információt tartalmaznak az öröklődő tulajdonságokról.

8. **Olvasd el** az összes kérdést és **húzd alá** a helyes választ.

a) Miért nem kell a lóhere ültetvényeket istállótrágyával vagy mesterséges nitrogén tartalmú trágyával trágyázni?

a baktériumok a gyökereken megkötik a légköri nitrogént ~ igénytelen növény ~ a gümők a lóhere gyökerein megkötik a talajban lévő nitrogént ~ a trágyázás gyökérrothadást idéz elő ~ a gümők a gyökereken megkötik a légköri nitrogént ~ a baktériumok a gyökereken megkötik a talajban lévő nitrogént

b) Miért nem esznek a rovarrevők katicabogarakat?

kemény fedőszárnyuk van ~ bűzlő folyadékot választanak ki ~ képesek a gyors menekülésre ~ mérgezők ~ a lábaikon szőrszerű képződmények vannak

c) A fecskék miért repülnek a zivatarok előtt a föld közelében?

menedéket keresnek ~ lehűl a levegő és a rovarok amelyekkel táplálkoznak a föld közelében repülnek ~ hatással van rájuk az alacsony légnyomás ~ nem tudnak tájékozódni ~ a rovarok, amelyekkel táplálkoznak a föld közelében repülnek, mert alkonyodik

9. A természetben az egyes élőlények között bizonyos **kapcsolatok** vannak, pl. szimbiózis – együttélés, predáció – ragadozó életmód, parazitizmus - parazitálás.

a) **Oszd szét** az élőlények párpait a kapcsolatiak alapján, melyek léteznek közöttük, majd **írd be** ezeket a táblázatba.

a tölgy és a nyári vargánya → a róka és a házinyúl → a szúnyog és az ember → a hangya és a levéltetű → a pók és a légy → a bolha és a kutya

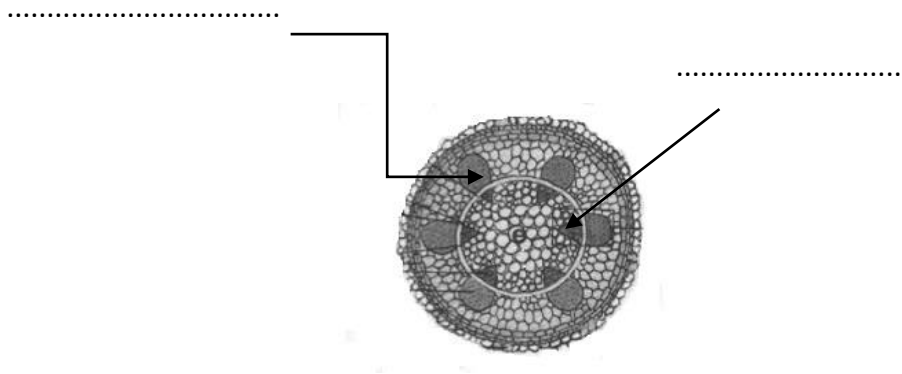
parazitizmus	szimbiózis	predáció

b) A bélgiliszta és a galandféreg belső paraziták. **Vonallal rendeld hozzá** az adott fajhoz a rá jellemző bélyegeket.

	vastagbél	
	híműs állat	
galandféreg	vékonybél	bélgiliszta
	nem kívánatos állat	
	nemi kétalakúság	

10. A növények **edénynyalábjaiban** szerves és szervetlen anyagok keringenek.

a) Az ábrán a húsos szár keresztmetszete látható. **Írd le** a helyes megnevezéseket a megfelelő **nyilakhoz** a szár keresztmetszetén.

b) **Válassz** a növényi testrészek lehetőségeiből, majd **állítsd őket sorba** aszerint, ahogy a szerves és szervetlen anyagok keringenek bennük. **Írd be** a megnevezéseket a keretekbe.

gyökér ~ szár – háncsrész ~ levelek ~ szár – farész

szerves anyagok:	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
szervetlen anyagok:	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

11. **Számos növény** a természetben védett. Közéjük tartozik a **tündérrózsza** és a **vízitök**.

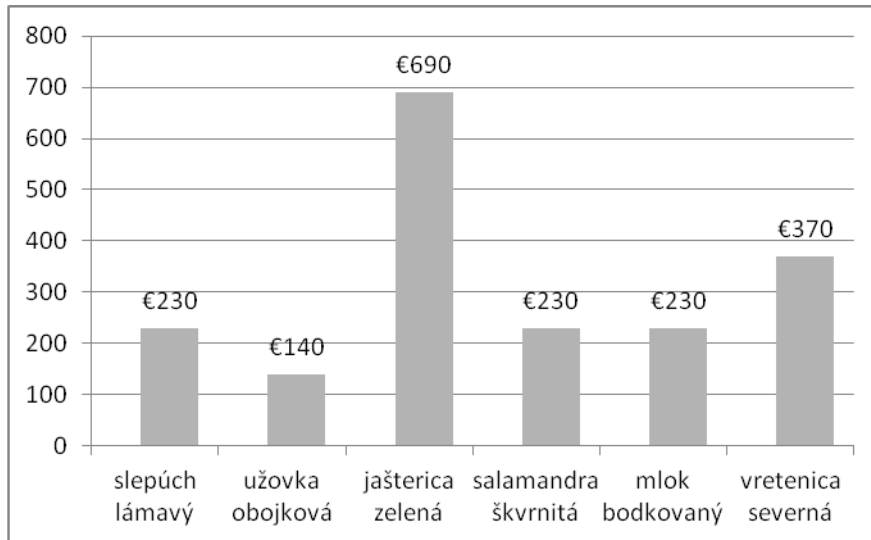
a) Írd le a **környezetet**, amelyben nőnek.

.....

b) Testüknek mely **részei** találhatóak a lápban?

.....

12. Az élőlények védelme fontos, egyes fajknál elengedhetetlen. A védelem a **természet- és környezetvédelmi törvény**vel biztosított, melynek része a védett fajok listája is. Ezen szervezeteknek eszmei értékük is van, amely kifejezhető Európában (€). **Nézd meg a grafikonban** található védett fajok eszmei értékét Európában és **válaszolj** a kérdésekre.

*slepűch lámavý-törékeny gyík; užovka obojková-vízisikló; jašterica zelená-zöld gyík; salamandra škvrnitá-foltos szalamadra; mlok bodkovaný-pettyes gőte; vretenica severná-keresztes vipera

a) Mely kígyónak van a legnagyobb eszmei értéke?

.....

b) Írd le a grafikonban található összes védett hüllő megnevezését.

.....
 .....

c) Mely kétélűeknek van azonos eszmei értéke?

.....

d) **Húzd alá** az okokat, melyek miatt az élőlényeket védettnek nyilvánították.

veszélyeztetett → elterjedt → különleges → szép → hasznos → ritka → meghonosodott

Použitá literatúra

1. Uhreková, M. a kolektív, 2014. *Biológia pre 5. ročník základnej školy*. Bratislava: EXPOL PEDAGOGIKA, s.r.o. Tretie vydanie. ISBN 978-80-8091-356-4.
2. Uhreková, M. a kolektív, 2012. *Biológia pre 6. ročník základnej školy a 1. ročník gymnázia s osemročným štúdiom*. Bratislava: EXPOL PEDAGOGIKA, s.r.o. Druhé vydanie. ISBN 978-80-8091-264-2.
3. Uhreková, M. a kolektív, 2011. *Biológia pre 7. ročník základnej školy a 2. ročník gymnázia s osemročným štúdiom*. Bratislava: EXPOL PEDAGOGIKA, s.r.o. Prvé vydanie. ISBN 978-80-8091-221-5.

4. Hantabálová, I. a kolektív, 2004. *Prírodopis pre 5. ročník základných škôl*. Bratislava: SPN. Vydanie. ISBN 80-89003-67-2.
5. Hantabálová, I. a kolektív, 2000. *Prírodopis pre 6. ročník základných škôl*. Bratislava: SPN. Vydanie. ISBN 80-08-02683-9.
6. <http://www.narodneparky.estranky.sk/>
7. <http://www.oskole.sk/pages/printpage.php?clanok=96762181>
8. http://www.ta3k.sk/bio/index.php?option=com_content&view=article&id=88:stavba-stonky&catid=40:rastlinneorgany&Itemid=69
9. <http://cz.clipartlogo.com/free/cartoon-fish.html>
10. Zákon NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny

Autor: Ing. Tatiana Szalmová

Recenzent: PaedDr. Mária Uhereková, PhD.

Preklad: RNDr. Štefan Balla, PhD.

Redakčná úprava: Ing. Iveta Trévaiová

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2016.